

„Църковен Вѣстникъ“

излиза всѣки петъкъ
той има прѣзъ годината и три
приложения — по 1 книга отъ
4 печатни коли за всѣко
четиримѣсечие.

Годишната цѣна на „Църко-
венъ вѣстникъ“, заедно съ
трите приложения, за България
10 лева, а за странство 13 лева.

Единъ брой 15 ст

ЦЪРКОВЕНЪ ВѢСТНИКЪ

СЪДМИЧНО ИЗДАНИЕ

СЪ ТРИ ПРИЛОЖЕНИЯ ВЪ ГОДИНАТА.

Абонаментътъ е годишенъ и
— всѣкога прѣдлагатъ. —

Всѣчко, относящо се до вѣст-
ника, се изпраща до админи-
страцията на църковенъ вѣст-
никъ* въ г. София.

За обявления се плаща за първа
пѣть по 20 ст. на редъ съ
гармондъ, за всѣко повторени
по 15 ст.

Неплатени писма не се прие-
матъ — рѣжонисъ за седмично
издание не се повръщатъ.

СЪДЪРЖАНИЕ:

Днешнитъ православни богослужебни книги. — Д.
По уредбата на духовната ни семинария. — Д-ръ Стеф.
Цанковъ.

„Всякое дихание да хвалить Господа“. — Свещ. Г. Х. Боневъ.
Съваръменната драма на съвѣстѣта. — Хр. В. Върговъ
Изъ допискиѣ.

Белетристика: Фабиола или старовръмскитъ християни.
Църковна и обществена лѣтописъ:

I Вжтрѣшенъ отдѣлъ.

II Вжншенъ отдѣлъ: Положението на православнитъ
въ Босна и Херцеговина. — D. Z.

Днешнитъ православни богослужебни книги.

Когато нашия боговѣнчанъ Св. Царь Бо-
рисъ въведе Христовото учение въ Бълга-
рия и прогласи Християнството за господ-
ствующа религия въ обширната тогавашна
българска държава, той бѣше прѣдварително
скроилъ добръ обмисленъ планъ на бждѣ-
щето религиозно просвѣщение на своя на-
родъ. Като съедини българския новопросвѣ-
тенъ народъ чрѣзь Вѣрата Христова и чер-
ковнитъ догмати съ Вселенската Православна
Съборна и Апостолска Църква, същеврѣмено
той постави новосъздадения въ България
Христовъ вертоградъ на независима почва
— устрои самостоятелна църковна иерархия,
която въ вжтрѣшнитъ си дѣла независѣше,
нито отъ Цариградския, нито отъ Римски
епископски прѣстоли. Липсваше още само
едно нѣщо на Христовата Църква въ Бълга-
рия да просияе съ всичката си божестве-
на свѣтлина, да огрѣе и послѣднитъ кѣтове
въ нашето отечество и да поведе нашия на-
родъ изъ пѣтя на духовното просвѣщение
и културно развитие — липсваше славянска
книга, славянско богослужение. Св. Славя-
нски учители и тѣхнитъ ученици, прокуде-
ни тѣкмо въ туй врѣме изъ Моравия по
интригитъ на германското латинско духо-
венство, допѣлихъ и тая липса. Подъ рѣ-
ководството на тия Св. Методиеви ученици
въ България се отвѣдихъ такива дѣйци и
църковни писатели, които турнахъ здрава
основа на старо-българската книжнина и
прѣведохъ отъ грѣцки на старо-български

езикъ всичкитъ богослужебни книги. А въ
това врѣме православната църковна и бого-
служебна книжнина бѣше въ своето пѣл-
нѣйше разцѣвтяване.

Върху туй литературно и черковно бо-
гатство, натрупано на грамада въ врѣмето
на царя Симеона Велики, всѣки отъ по-
слѣшнитъ наши Отци по притури по нѣщо,
така щото България бѣ станала центъръ за
духовно и културно просвѣщение на цѣлия
славянски и угровлахийски православенъ
свѣтъ. Смѣтнитъ врѣмена обаче настѣпили
въ България послѣ великитъ Асеновци по-
влияхъ мощно и върху нашата чер-
ковна книжовна дѣятелность: липсвахъ ве-
че ония славни Отци и писатели и на тѣх-
ното мѣсто бѣхъ дошли прости подвижни-
ци и невѣщи въ Св. Писание прѣписувачи.
Тия подвижници и прѣписувачи, незапозна-
ти съ дълбочината въ смисѣла на Св. Писа-
ние и на пѣснопѣнията въ богослужебнитъ
книги, бѣхъ осакатили текста на тия книги
като ги бѣхъ прѣписали съ много грѣшки
и опущения.

Великитъ нашъ Светитель Евтимий, па-
триархъ Търновски турна край на тая съб-
лазънъ. Като съзрѣ неточния и нѣкѣждѣ изо-
паченъ и съмнителенъ текстъ въ Св. Писа-
ние и богослужебнитъ наши книги, той се
нае изправи цѣлия текстъ като зе за рѣковод-
ство грѣцкия текстъ на Св. Писание и дру-
гитъ богослужебни книги. А това бѣше въ
началото на четиринадесето столѣтие, когато
грѣцкитъ рѣкописни книги бѣхъ незачек-
нати още отъ рѣдѣтѣ на не свѣдущи прѣ-
писувачи и когато тия книги още прѣдста-
влявахъ отъ себе си вѣренъ и точенъ прѣ-
писъ отъ нѣкогашнитъ оригинални богослу-
жебни книги, а навѣрно е имало и сами дрѣв-
ни оригинали.

Така, като е ималъ прѣдъ себе си грѣц-
китъ вѣрни оригинални текстове Патриархъ
Евтимий послѣ усиленъ трудъ, изправилъ е
нашитъ богослужебни книги, и тѣй обновени,
точни и вѣрни е прѣдалъ на право-правя-
емата отъ него Св. Българска Църква. Това
бѣше послѣдната лѣча отъ заходящето слънце
на нашето духовно и културно просвѣщение
и нашата духовно-черковна дѣлателность.

Още при живота на тоя великъ иерархъ България бѣ покрита съ тъмата на политическата ни погибелъ, въ която тъма и самичкъ той изчезна. България бѣ покрита съ тъма, нѣ лжчитъ на просвѣтителното слънце не угаснахъ: тѣ бѣхъ само забулени. Исправенитѣ, точнитѣ съ текста на дрѣвнитѣ черковни и богослужебни книги останахъ непожтнати и до днеска, съхранени при различнитѣ руски библиотеки, стоятъ като безсмъртенъ паметникъ, както на трудоветѣ на Светителя Евтимия, тѣй и на дѣятелността на българскитѣ Отци и черковни писатели. Заедно съ България, тъма покри и Византия. Както българскитѣ, тѣй и грѣцкитѣ иноци и писатели или паднахъ подъ острилото на турския ятаганъ, който направеше разлика, или намѣрихъ спасение въ бѣгство. Тая тъма има влияние и върху грѣцката черковна богослужебна книжнина: намѣстото на нѣкогашнитѣ вѣщи въ св. Писание иноци, дойдохъ прости и невѣжи отшелници, които за черковна книжнина не бѣхъ никакъ способни. Прѣзъ врѣмето на политическото крушение много отъ тия дрѣвни текстове бѣхъ заровени въ пещелищата на изгоренитѣ храмове и опустошени манастири, и много малко отъ тѣхъ бѣхъ запазени. Настанала бѣ голѣма нужда да се прѣпишатъ тия текстове, и съ тая тежка и деликатна работа се нагърбихъ тия останали невѣщи и не вѣжи иноци. На мѣста тѣ не можихъ да прочетъ текстъ, а на мѣста и да го прочитахъ, не можехъ да вникнатъ въ смисъла, да проумѣятъ съдържанието, и, тия мѣста съ пълно спокойствие сѣ били изоставени. Тия, иначе благочестиви, иноци никакъ не сѣ съзнавали, че сѣ изоставенитѣ думи, па и прѣдложения, текста се разваля, става не точенъ, не пълненъ па и на нѣкои мѣста (ако можемъ да се изразимъ тѣй) не пълно съгласенъ съ учението на Църквата. Разбира се, че тия благочестиви труженици не могатъ да заслужаватъ никакво порицание, защото туй сѣ работили, не поради друго, а само поради своето невѣжество. Тѣй е вървѣло дѣлото съ грѣцкитѣ богослужебни книги цѣли два, па и повече вѣка, и, когато грѣцкото духовенство въ началото или въ първата половина на XVII то столѣтие се подеѣтило да напечата всичкитѣ богослужебни книги, то вече е имало прѣдъ себе си, не дрѣвнитѣ точни, прави и пълни текстове, които били безслѣдно изчезнали, а осакатенитѣ, неточни, не пълни, па и не прави прѣписи отъ първитѣ. И, като нѣмало що да се стори, задовлили се съ тия послѣшни рѣкописи и отъ тѣхъ сѣ прѣпечатали богослужебнитѣ книги. А може би, че при тогавашното положение на висшия грѣцки клиръ въ отношение на ученостъ и вѣщина въ св. Писание, никой и да не съзрѣлъ тая неточностъ и непълнота.

Отъ тия напечатани грѣцки текстове сѣ прѣведени въ врѣмето на патриарха Никона въ Русия днешнитѣ черковно-славянски богослужебни книги; тия новопрѣведенитѣ и напечатани книги той е въвелъ въ рускитѣ църкви, като е заповѣдалъ да бждатъ изхвърлени до тогава употребяванитѣ рѣкописни (български) черковни книги.

По вѣка вѣроятностъ туй е много съдѣйствувало за създаването на сѣществующитѣ днеска разколници въ руската Църква.

Както патриархъ Никонъ тѣй и комисията, която по негова прѣпорѣка е извършила прѣвеждането на богослужебнитѣ книги отъ грѣцки текстъ, едва ли сѣ можали да съгледатъ неточнитѣ и непълни въ тоя грѣцки текстъ мѣста. Тази неточностъ и непълнота не сѣ съгледали и другитѣ отпослѣ иерарси на руската Църква, или пъкъ, ако сѣ съгледали, не сѣ рачили да изкажатъ туй явно.

Едва кардиналъ Питри, знаменития изслѣдователъ на источната музика и источнитѣ православни пѣснопѣния забѣлѣжилъ, че, както въ грѣцкитѣ, тѣй и въ прѣведенитѣ отъ тѣхъ руско славянски богослужебни книги въ текста има праздини и изпуснати думи които правятъ мисълта тъмна и неясна; въ по-нататъшнитѣ си изслѣдвания тоя кардиналъ, като прѣлистилъ и дрѣвнитѣ рѣкописни богослужебни книги за свое голѣмо учудване, той констатиралъ, че текста въ тия рѣкописни книги е точенъ и безъ никакви изпуснати думи и не можалъ да си обясни, какъ е било възможно, та тия точни и пълни текстове да стоятъ въ библиотекитѣ а неточнитѣ и непълнитѣ да бждатъ въ употребление. Това свое недоумѣние той съобщилъ на тогавашния московски митрополитъ, забѣлѣжителния руски иерархъ Филарета, който е побързалъ да му обясни туй странно явление. „Сега употребяванитѣ черковни печатни книги сѣ прѣведени отъ грѣцкитѣ печатени оригинали; а понеже тия послѣднитѣ сѣ печатени по рѣкописи отъ XVI и XVII столѣтие, които съдържали вече извѣстни опущения и неточности, то и въ рускитѣ книги влѣзнали сѣшитѣ неточности. Колкото пъкъ се касае въпроса до дрѣвнитѣ славянски (чети български) богослужебни книги, тѣхниятъ текстъ е по точенъ и пълненъ, защото тѣ сѣ прѣвеждани и поправяни споредъ грѣцкитѣ рѣкописни оригинали отъ XIII и XIV столѣтия — а тогава тия оригинали сѣ били точни и пълни.“ По-късно тая неточностъ и непълнота въ текста на днешнитѣ руски богослужебни книги сѣ съзрѣли и други руски иерарси, поради това бѣше изказано мнѣние да бждатъ поправени тия книги, като се има за образецъ и рѣководство дрѣвнитѣ рѣкописи.

Тая неточност и непълнота въ гръцки-тѣ днешни богослужебни книги бѣше тоже съгледана и отъ бившия Цариградски патриархъ Константина, който бѣше назначилъ една комисия отъ учени иерарси да прѣгледатъ всичкитѣ богослужебни книги, и като сравнятъ текстоветѣ на тия книги съ дрѣвнитѣ рѣкописи и уцѣлѣли оригинали, да произведѣтъ нуждитѣ поправки въ текста и ортографията.

Тая комисия, ако се сѣди още отъ тогава изказанитѣ въ гръцки нѣкои цариградски вѣстници двоумѣния, не ще бѣде била щастлива въ своята мисия, защото още при първата стѣпка тя се срѣщнала съ тоя скръбенъ фактъ: уцѣлѣлитѣ гръцки рѣкописни оргинали, които сѣ дадени на разположение на иерарситѣ, съдържали сѣщитѣ неточности и непълноти. Като билъ разискванъ въпроса: кѣдѣ би можалъ да се намѣри дрѣвенъ по точенъ и пълнъ текстъ, спрѣли се на дрѣвнитѣ славянски (български) рѣкописни текстове въ рускитѣ библиотеки, прѣнесени изъ България; нѣ, макаръ (ако свѣденията ни сѣ точни), че въ тая комисия билъ и иерарха Високпрѣосвященія Василий, Смирненски, който като българинъ отъ Костурскитѣ села, добрѣ е познавалъ славянския езикъ, но неизвѣстни причини, тоя въпросъ за поправянieto на книгитѣ билъ изоставенъ, за едно по-благоприятно врѣме. Комисията съ протоколно рѣшение признала се за некомпетентна за туй дѣло, понеже не познавала добрѣ славянски езикъ. Нѣкои обаче, по безпристрастни лица въ гръцката патриаршия утвърждавахъ още тогава, че тоя въпросъ е изоставенъ единствено поради тая причина, че тия „дрѣвни рѣкописни книги съ точенъ и пълнъ текстъ сѣ български, и ако поправѣхъ всичкитѣ богослужебни православни книги, по тия текстове, съ туй щѣло било да се издигне значението на „схизматическата българска църква“, а това било отъ голѣма врѣда за слиязма. Тѣй е въпроса, съ днешнитѣ богослужебни книги, които се употрѣбляватъ въ цѣлата вселенска православна църква. Тоя, обаче, въпросъ, колкото и да се отлага поради плѣменна гордостъ и тщеславие, ще бѣде наложенъ, когато гласътъ на благочестието накара да млъкне гласа на плѣменната гордостъ и на суетното национално тщеславие.

Гласове въ туй направление начинятъ да се чуватъ по-често и по-грѣмливо.

Такъвъ единъ гласъ чуемъ съ душевно и благочестиво удоволствие отъ прѣосвященнаго Михаила, епископа Мински.

Прѣдъ видъ на настѣпающата нова епоха въ Руската Църква, всичкитѣ иерарси и други богослови сѣ изказали своитѣ про-свѣтени и богословски мнѣния върху различни въпроси изъ всестранния животъ на

руската църква. Между тия иерарси е и прѣосвященный Михаилъ, който, като се докосналъ де много други въпроси, забравилъ и „прѣдметитѣ на вѣрата“.

Като изказва желание, щото богослуженията въ черквата да се извършватъ на понятенъ на богомолцитѣ езикъ и четенето и пѣнието да ставатъ вразумително, громко и безъ бързание, прѣосвященный Михаилъ се докосва до богослужебнитѣ книги.

„Много малко книги — казва той — сѣ съставени нови послѣ приемането на християнството въ Русия, а всичкитѣ останали богослужебни чинове и служби сѣ прѣведени отъ гръцки текстъ. Тия прѣводи сѣ извършвани въ различни врѣмена отъ разни лица, кѣдѣ свѣдуци, кѣдѣ малосвѣдуци въ гръцки езикъ. Послѣдната обаче редакция на богослужебнитѣ книги принадлежи на извѣстната комисия, събрана при патриарха Никона, на чело на която билъ Епифаний Славинецки. Прѣосвященный Михаилъ утвърждава, че нѣкои прѣводи били извършени съвършено несполучливо и отъ тамо „много стихирѣ и тропари се явяватъ непонятни дори и за такива люде, които сѣ прѣминали прѣзъ висше богословско училище и посочва за примѣръ пѣсенята: „Любити убо намъ, яко безбѣдное страхомъ“, или пѣкъ на люде, които сѣ изучили гръцки езикъ специално. Като образецъ на такива несполучливи прѣводи, прѣосвящ. епископъ посочва още и така много употрѣбяемитѣ пѣсни, каквато е херувимската: „Иже херувими“, или пѣкъ началото на прошенията въ ектениитѣ: „во еже“. Той казва, че наистина въ гръцкия текстъ има такава думи, които означатъ „иже“ и „еже“, но въ посоченитѣ примѣри тия думи нѣматъ такъво значение; тука тия думи не сѣ друго, освѣнъ тѣй нареченитѣ „членове“, които стоятъ прѣдъ сѣщствителнитѣ или прѣдъ неопрѣдѣлителнитѣ наклонения, а пѣкъ не въшитѣ прѣводачи ги взели за мѣстоимѣния, и ги прѣвели като такива. Сѣщо така има и много пѣснопѣния, чийто прѣводъ е несполученъ, по причина на неправилия изборъ на израженията въ славянски езикъ, или пѣкъ въ неправилното постановление на думитѣ, напр. ирмоса: „Отверзу уста моя“, и много други. Споредъ мнѣнието на прѣосвящ. епископъ, богослужебнитѣ руски книги, па отчасти и библията, сѣ прѣведени на такъвъ езикъ, на който нито единъ славянинъ не е говорилъ, нито писалъ. „Това е езикътъ на ония книжовници, които отъ части били слаби въ познанията на самиия славянски езикъ, а отъ части слаби и въ гръцки. А при тсва руския народъ трѣбва да слуша богослужението на руски езикъ. Тоя богослужебенъ езикъ много често е непонятенъ и за самитѣ четци и пѣвци и поради туй тѣ ставатъ небрѣжни,

та четатъ и пѣятъ пѣснопѣнната бързо, неотчетливо и невразумително. А богомолцитѣ, като немогатъ да разбератъ тия пѣснопѣнния, и още при лошото четене и пѣние, ставатъ невнимателни и равнодушни къмъ богослужението, къмъ неговото дълбоко съдържание и къмъ неговата висока поезия.

„Поради това настоя съществена нужда да се направи новъ прѣводъ на свещенитѣ и богослужебни книги и то отъ людие, които познаватъ добръ грѣцки и славянски езици, а така сжщо да се поправятъ погрѣшкитѣ и въ тия книги, които сж съставени въ Русия.

„Такъвъ правиленъ прѣводъ на богослужебнитѣ книги ще ги направи по-лесно разбираеми и вразумителни, а слѣдователно и повече благотворни за душитѣ на православния християнинъ“.*)

И тѣй, споредъ прѣосвящениа епископъ, днешнитѣ богослужебни книги употрѣбляеми въ славянскитѣ православни църкви съдържатъ неправилности, и че тия неправилности произхождатъ не отъ друго, а отъ несполучливия прѣводъ на тия книги отъ грѣцкия текстъ, извършенъ отъ мъжъ не запознати добръ съ грѣцки езикъ. Тая неправилностъ ще се прѣмахне, ако се направи новъ прѣводъ отъ лица, които знаятъ добръ, както грѣцки тѣй и славянски езици.

Нъ, ние видѣхме, че грѣцкитѣ днешни печатни богослужебни книги, съдържатъ сжщитѣ неправилности, и за тѣхъ бѣше спомѣнлъ покойния Филарентъ, а за тѣхъ говори и утвърждава и самата Цариградска патриаршия. Възможно е, че днешнитѣ славяно-руски богослужебни книги, съдържатъ повече грѣшки нежали грѣцки печатни книги но, за съвършенното изправление на богослужебнитѣ книги изобщо, нѣма да помогнатъ и грѣцкитѣ книги, защото и тѣ самитѣ съдържатъ неправилности. Да се поправятъ тия неправилности и да се допълнятъ сжществующитѣ пропуски — самопроизволно нече може да направи никой, защото може да послужи за голѣма съблазънъ — за подобно самопроизволно поправяне и допълване назначената патриаршеска комисия се признала за съвършено некомпетентна. Ще трѣбва прочее да се има прѣдъ видъ единъ текстъ пълнъ, правъ и точенъ, за чиято пълнота, точности и правота да нѣма никакво съмнѣние — а такъвъ е текста, съхраненъ въ нашитѣ дрѣвни ръкописни богослужебни книги, написани и прѣдадени на св. българска Църква отъ нейния послѣденъ първостоятелъ Светителъ Евтимий Търновски патриархъ. Д.

По уредбата на духовната ни семинария.

„Най-добръ е сегашната Духовна Семинария съвсѣмъ да се закрие“...
(„Духовна Пробуда“, бр 10, стр 11.
кол. 1, редъ 26—27).

Днесъ отъ всички почти се признава, че нашето духовенство въ образователно отношение е останало прѣдоста назадъ. Съ когото по тоя въпросъ и да заговоримъ, сѣ ще чуешъ, че между всички съловия, между всички културни фактори въ развоа на нашия животъ — само духовенството е, което не могло още да се постави на надлежната специална и обща интелектуална висота.

Въпросътъ добива още извънредна важностъ и поради господствующия и въ нашия животъ интелектуализъмъ: у нашето сегашно общество най-голѣмо внимание се отдава на учеността; днесъ у насъ влияе или заставя да го слушатъ главно оня, който е хазяинъ въ областта на интелекта, или често който може да се прѣдстави за такъвъ.

Ето защо, надъ образованието на нашето свещенство трѣбва по тоя или онзи начинъ много и постоянно да се размишлява, казва и върши. Образованието на нашето свещенство трѣбва сега засега даже да стане една отъ излюбленитѣ идеи на радѣтелитѣ църковни. Ако се прѣпорѣчватъ на вече станалитѣ духовни лица начини за самообразование, конференции духовни или лѣтни богословски курсове, то за образованието на готвящитѣ се къмъ духовното поприще трѣбва още по-вече да се върши. По тая причина и „семинарскиятъ въпросъ“ е билъ единъ отъ най-главнитѣ въпроси, които сж падали въ грижитѣ на ръководителитѣ ни църковни. Семинарскиятъ въпросъ и днесъ и за въ бъдеще ще остане единъ отъ най-главнитѣ и важни църковни въпроси, защото семинарията ще бѣде за дълго врѣме главниятъ центъръ на просвѣтата у нашето духовенство, и защото тя, семинарията (срѣднето богословско образование), извиква и трѣбва въ скоро врѣме да роди виспитѣ богословски курсове — една духовна академия или единъ богословски факултетъ.

Днешната Духовна Семинария въ София е единъ отъ послѣднитѣ етапи въ историята на развоа на нашитѣ срѣдни духовни училища, т. е. въ историчния развоа на школното образование на духовенството или богословитѣ ни. Отъ търговскитѣ двѣгодишни при гимназията специални богословски курса, се дойде до трикласното Духовно училище. Отъ духовното училище се прѣмина къмъ четирикласното Богословско училище; а отъ това послѣдното — къмъ сегашната VI-то класна Духовна Семинария. Едничкиятъ тоя развоа бѣ успѣхъ въ разширяване и на специалнитѣ богословски познания и въ засилване на общеобразователната материя въ срѣднето богословско училище.

Въ сегашната Духовна Семинария ние имаме 1) по-обстойно изучаване на необходимитѣ за всѣки пастиръ-учителъ богословски познания. И това е добро. И то не само за туй, защото свѣтилникътъ на религиозната просвѣта пръвъ трѣбва добръ и обстойно да бѣде религиозно просвѣтенъ, но и защото при липсата на висше богословско училище, семинарията е едничкиятъ центъръ, където би могло и трѣбва да се дадатъ поне

*) Церк. Вѣдомости № 3 отъ 1906 г. стр. 117.

най-елементарнитѣ познания по богословската наука, нуждни и въ практичния животъ на пастиря.

Въ сегашниятъ шестокласенъ курсъ на семинарията е увеличено количеството на уроцитѣ по *общезаготовителнитѣ прѣдмети* почти до $\frac{2}{3}$ отъ количеството на всичкитѣ уроци. И туй е добръ. Защото по тая начинъ на бъдещитѣ духовни пастири се дава възможность сами общезаготовително да се просвѣтятъ, или поне да усвоятъ основнитѣ елементи на тая просвѣта, та единъ день да могатъ да бждатъ достатъчно „образовани“ пастири, т. е. духовенство, което не стои на страна отъ свѣтлината и знанието. Цѣлесъобразно е наредено сѣщо, щото общезаготовителнитѣ прѣдмети да се учатъ прѣдимно въ първитѣ четири класа, а богословскитѣ въ послѣднитѣ два (V и VI). Съ туй нареждане се дава възможность на всѣки ученикъ послѣ IV-ия семинарски курсъ да може безъ голѣма врѣда да напустне семинарията и постѣпи въ съотвѣтнитѣ гимназиаленъ или педагогически класъ, ако послѣ четиригодишното си прѣстоюване въ семинарията той осѣти или се убѣди, че не е за богословието, не е за бъдещъ духовенъ пастирь.

Чрѣзъ сегашното устройство на духовната ни семинария на ученицитѣ се дава възможность още да се запознаятъ не само съ тѣй важнитѣ за всѣки богословъ древни езици латинския и особено грѣцкия, но и пространно (8 часа) да изучаватъ най-модерния и тѣй полезенъ за богословско-филосовскитѣ науки *нѣмски езикъ*.

Прибавятъ ли се къмъ тая образователна страна на семинарията всичкитѣ и модерни удобства за живѣяне и всичкитѣ старания и уредби за възможно и относительно по-добро организиране на възпитателната страна, ще стане донѣидѣ ясно, че съ тая обща наредба, съ тия главни штрихове семинарскитѣ въпросъ е вече достатъчно напредналъ въ доброто си развитие и цѣлесъобразно нареждане.

Азъ, разбира се, съвсѣмъ не искамъ да рисувамъ семинарията като „райско кѣтче“. И тя като всѣко друго *човѣшкото* дѣло, като всѣко ново образуващо се още учебно-възпитателно заведение — не може да бѣде съвършенна. И тя всѣкога, може би, ще има своитѣ по-голѣми или по-малки недостатѣци и грѣшки. Туй е човѣшко и свойствено на човѣшкитѣ дѣла. По дългото работяне и по-широкитѣ опитъ и тукъ ще изиграатъ своята добра роля.

Отъ сѣщето туй гледище не може и не трѣбва никой и досѣжно семинарията ни да се бои отъ нѣщо ново, отъ нѣкакви реформи. Та цѣлата семинария сама по себе е още нѣщо ново. Само че въ рекомандуването на новото, на реформеното трѣбва да се говори въ всичката сериозность и да се запазва нуждното благоразумие.

Трѣбва да се прѣпорѣчва туй, що е наистина „по-добро“, и що дѣйствително е нужно и то въ *сегашне*, а не въ бъдеще неопрѣдѣлено врѣме.

Нека се указва на дѣйствителни недостатѣци, нека се сочи на злотворни грѣшки, нека се даде прѣпорѣчватъ основни промѣни въ „богословскитѣ, семинарскитѣ въпросъ“. Който знае тия недостатѣци и грѣшки и ясно вижда нуждата отъ промѣна и люби при това църквата, той е даже *длъженъ*, но спокойно и сериозно, да посочи на тѣхъ тамъ, дѣто и както е потрѣбно.

Не е лѣчение, обаче, на семинарията ни, кога човѣкъ нѣкакъ се сърди, че въ нея се учали различни „богословия“. Ако нѣкои „богословия“ се недобрѣ или недостатъчно изучаватъ — нека на това се посочи.

Не се казва право, кога при $\frac{2}{3}$ общезаготовителенъ материалъ въ семинарията, се говори, че у нея не се добивало „общо образование“.

Не е разрѣшение на семинарския въпросъ сѣщо, кога нѣкакъ-си човѣкъ нервно изпада въ дреболии и указа на форменото облекло на семинариститѣ като на единъ „ужасенъ“ недостатѣкъ. Нека на семинариститѣ само туй бѣде кусуря, че още отъ семинарията привикватъ „да се не срамятъ“ отъ бъдещето си свещеническо облекло.

Замѣгляване на въпроса и заблуждение на обществото е, кога положително се знае какъ се черкуватъ семинариститѣ и какво собствено е мѣнастирското правило и при все това се пише, че ужъ „семинариститѣ четѣли и пѣяли редовно мѣнастирско правило“.

По-вече отъ смѣло е да се взематъ такива (невѣрни, споредъ менъ,) прѣдсилки, че ужъ „отъ семинарията излизали „убити негодници за никаква умствена плодотворна работа,“ че ужъ до сегашнитѣ семинаристи свещеници „се ограничаватъ съ требника и требитѣ,“ и тѣй да се прави важното заключение, че и семинарията е негодна, че и тя е лоша.

Съ такива маниери, напримѣръ, третира семинарския въпросъ излизаниятъ въ Пловдивъ в. „Духовна Пробуда.“ Туй е едно замѣгляване на въпроса — тѣй милъ и скѣпъ за воинца ни. Такова обсъждане само ще заплита и ще въвира всѣка добра, права дума и мѣрка по богословското ни образување въ областѣта на нежелателни чувства, неправи думи и недобри, безполезни послѣдствия.

Сѣщиятъ вѣстникъ „Духовна Пробуда“ (бр. 10 т. г.) по въпроса прѣпорѣчва и една отъ по-принципиаленъ характеръ мѣрка, изказана и оформена вече въ руското, тѣй наречено, „прѣдсѣборно засѣдание.“¹⁾

А именно: бъдещета общезаготовителна духовна школа да се приравни съ свѣтската; или както „Д. Пр.“ казва: сегашната духовна семинария да се закрие и вмѣсто нея бъдещитѣ духовни пастири да свършватъ гимназия и послѣ това да прѣкаратъ и единъ двегодишенъ духовенъ курсъ.

Въпросътъ, както вече казахъ, е отъ жизненъ интересъ за църквата и народа ни. „Д. Пр.“ съ всичката сериозность прѣдлага и за у насъ единъ новъ *modus* за богословското образование на нашето духовенство.

Тѣй като тоя въпросъ, както забѣлѣжихъ, трѣбва да се третира съ любовь, съ пълна сериозность и благоразумие; и тѣй като азъ мисля, че възгледътъ на „Д. Пр.“ по образованието на нашето духовенство е съвсѣмъ неправиленъ и неприложимъ у насъ, то, по общиятъ на самата „Д. Пр.“, давамъ ѝ съ настоящитѣ си редове желаниа случай да излѣзе и основно, безъ разпасааность, мѣглявость и условность, да развие принципиалната си мисль, какво семинарското образование трѣбва да

¹⁾ „Прѣдсѣборно засѣдание“ се нарича дѣйността на оная комисиия въ Русия, назначена отъ руския св. Синодъ, която трѣбва да извърши прѣдсѣборната, подготовителна работа на бъдещия руски помѣстень църковенъ съборъ. Б. Р.

се замѣни съ настоящето гимназиално и два специални богословски курса къмъ това.

Нека при това „Д. Пр.“ не пропусне да развие и обоснове поменатата си мисль въ свързка съ *възпитанието и дисциплината* на школната богословска просвѣта, и въ свързка съ всичкитѣ бъдещи църковно-пастирски потрѣби на нашия свещеникъ.

Тогава и азъ ще мога напълно и прецизно да се изкажа и да се постарая да докажа: 1) че възприети-ята отъ нѣкои руски богослови и пропагандиранъ само отъ „Д. Пр.“ възгледъ по „семинарския въпросъ“, е възгледъ неправиленъ, не приложимъ у насъ, при нашитѣ условия, въ сегашне (а не бъдаще неопредѣлено) врѣме; и 2) че сегашната семинария въ общитѣ при-рочове на наредбата си е относително най-подходящата на нуждитѣ ни, макаръ и да се нуждае отъ постоянно усъвършенствуване въ учебния си, възпитателенъ и административенъ животъ.

Инакъ, ще трѣбва да се счита, че „Д. Пр.“ от-стъпя, и че по такъвъ начинъ, ще се спре да се пише по единъ възгледъ, който най-малко заслужава това у насъ.

Съ това пъкъ ще се даде мѣсто и прѣдимство на въпроси и нужди по богословското ни образование, що сж по належачи.

Д-ръ Стеф. Цанковъ.

„Всякое дыхание да хвалитъ Господа.“

Молитвено размишление на петдесетия псаломъ.

„Помилвай ме Боже“.

Всеблагий мой Създателю, Господи Исусе Христе, помилвай ме. Милостята Ти е велика, чловѣколюбието Ти — безкрайно. Само Ти, Господи, можъ да изгладишь беззаконието ми: — Спасителю Христе, спаси ме и помилвай ме.

Къмъ кого друго може да се обърне страдната ми душа, ако не къмъ Твоята велика милость? Азъ съмъ недостоенъ за нея, Господи, но Ти жъдувашъ за моето спасение и искашъ да ме избавишь отъ прижкитѣ на грѣха. Омий ме, Боже, отъ беззаконието ми, очисти ме отъ грѣхъ и помилвай ме.

Беззаконията си азъ зная, Господи. Не минува день, не минаватъ се часъ и минута — азъ постоянно грѣша и постоянно окалювамъ душата си. Великъ грѣшникъ съмъ, Господи, зарадъ когото Ти Си дошелъ на земята, приелъ си да ставешъ човѣкъ, толкова да страдашъ и тѣй мъченически да умрѣшъ. Моитѣ грѣхове сж винаги прѣдъ очитѣ ми, Спасителю Христе, но и Твоята милость е безкрайна — помилвай ме и спаси ме.

Само прѣдъ Тебе, Създателю Всеблагий, съгрѣшихъ и дѣла нечисти само прѣдъ Твоята милость извършихъ. Твоитѣ думи къмъ грѣшникитѣ сж истински, Боже, и сждѣтъ Ти е справедливъ. Не оставяй да загине душата ми, не оставяй я да погине въ бездната на грѣха. Съ какво лице ще се ява азъ прѣдъ страшния Твой сждъ? Какъ ще отговарямъ за безбройнитѣ си грѣхове и съ какви очи ще погледна въ лъчезарното твое лице? Тре-

перя прѣдъ тая мисль, Господи, но и Твоего човѣколюбие е безкрайно. Спаси ме, Господи Боже мой, и помилвай ме.

Между грѣхове съмъ азъ раствалъ и кой ще ме избави отъ тѣхъ ако не Твоего свето милосърдие, Всеблагий Господи? Кой ще просвѣти омрачената ми отъ грѣхъ душа, ако не всеопрощащата любовь на моя Изкупитель? Къмъ Тебе обръщамъ заплаканиитѣ си очи, Създателю Христе, вижъ сълзитѣ ми, смили се надъ мене и помилвай ме.

Ти Си Богъ на истината, истината си възлюбилъ и чрѣзъ нея ми Си явилъ неизвѣстнитѣ тайни на мъдростята Си. Цѣлиятъ мой животъ е грѣхъ и измама, Създателю, а Ти си Богъ на истината и Твоего благословение почива само върху ония, които я обичатъ и почитатъ. Нима съмъ азъ достоенъ за Твоего свято снисхождение, като съмъ всѣкога отбѣгвалъ отъ истината, която Ти Си възлюбилъ? Но Ти Си много милостивъ, Създателю Прѣблагий, просвѣти душата ми, направи я да обикне святата Твоя правда, очисти ме отъ грѣхъ и помилвай ме.

Порѣси ме съ исopa на святото Твое благословение, Господи, и азъ ще бъда чистъ. Кой може да омие окаляната ми въ беззакония душа, ако не всеочищащото всепрощение на моя Всемогъщъ Творецъ, Комуто азъ, окаяний, се моля всечасно да ми дарува пощада и забрaва на безчисленитѣ ми грѣхове? Омий ме отъ тѣхъ, Всеблагий Господи, и азъ ще стана по-бѣлъ и отъ снѣгъ. Съ страхъ и трепетъ припадамъ прѣдъ святя Твой образецъ, Спасителю Христе, и отъ сърдце Ти се моля: очисти ме отъ беззаконията ми и помилвай ме.

Само чрѣзъ Твоята милость, Всеблагий Създателю, ще почувствувамъ азъ една истинска духовна радостъ и веселие. Всели святиятъ Си Духъ въ сърдцето ми, очисти го отъ търнетѣ на грѣха и дай просвѣтление на ума ми тѣй, че истински да славя прѣсветото Твое име и Всецедрата Твоя благодать. Има ли радостъ по-голѣма и веселие по-пълно отъ славословението Прѣмилостивия образъ на Изкупителя Творецъ, Който ни е обсиपालъ и ни обсища съ толкова милости? Вижъ смиреннето ми, Боже и вслушай се въ воплитѣ на душата ми: смили се надъ мене и помилвай ме.

Недостоенъ съмъ, Боже, за великата Твоя милость и за неизказаното Твое чловѣколюбие. За товъ и не смѣя да издигна рѣцъ къмъ Святиятъ Твой прѣстолъ за изпросване всемилостива забрaва на множеството ми грѣхове. Но Ти Си Милосердъ, Спасителю Христе, отвърни Прѣсвѣтлото Си лице отъ грѣховетѣ ми, изглади всичкитѣ ми беззакония, спаси ме и помилвай ме.

Запазихъ ли азъ сърдцето си тѣй неповинно и тѣй чисто, та Сияйниятъ Твой ликъ да може до скончанието на днитѣ ми да обитава тамъ? Обикнахъ ли светата твоя правда и възпитахъ ли въ себе си духъ правъ, та Твоего благословение винаги да почива надъ менъ и никога да не съмъ далечъ отъ милоститѣ Ти? Това безцѣнно съкровище — душата, което Ти Си ми далъ, направихъ ли азъ отъ него Храмъ, въ който да обитава святата Твоя правда? Уви, Създателю... азъ не опазихъ тия святини, азъ ги осквернихъ съ недостоинството си, но Ти Си прѣмилостивъ и азъ на Тебе, Единственъ мой Утешитель, се надѣя: Създай въ мене, Боже, чисто

сърдце, всели въ душата ми Духъ правъ, спаси ме и помилвай ме.

Твойто лъчезарно лице, Спасителю, нека като сияйно слънце огръбе въ помрачената ми отъ беззакония душа. Моитѣ чувства, моитѣ помисли, моитѣ думи и дѣла сж далечъ отъ познанието на тия велики истини, които Ти, Икупителю Всеблагъ, Си ни завѣщалъ въ прѣсветото Твое учение. За да го позная и оцѣня истински, азъ се нуждая отъ спасителното ръководство на святиятъ Твой Духъ. Вижъ смирението ми, Боже, вслушай се въ молбата на душата ми и не отхвърлай отъ мене лицето Си. Не огнимай Твоя Светий Духъ отъ мене, спаси ме и помилвай ме.

Боже на спасението ми, само чрѣзъ изкупителното Твое милосърдие, може да се възвърне радостта на душата ми. Да се надѣвамъ на Твоята Божествена любовъ, да жѣдувамъ за неизрѣченото Ти челолюбие и всѣкога да се осланямъ на светото Твое благословение — ето истинската утѣха на сърцето ми, което само Ти можешъ да просвѣтишъ Всеблагий Господи. Не съмъ достоенъ за Твоята милость, Владико, но Ти искашъ, въпрѣки моето радение даже, да дарувашъ спасение на душата ми. Вижъ сълзитѣ ми, Боже, и повърни ми радостта на спасението Си. Съ Твоятъ всемолюбенъ Духъ, утвърди стѣпнитѣ ми по пътя на истината, спаси ме и помилвай ме.

Дай ми сила и бодрость, Многомилоствий Изкупителю, щото да мога да науча беззаконитѣ на Твоитѣ пактища. Моятъ слабъ да изрази Твоего непостижимо в лице езикъ, е недостоенъ да възхвали Прѣсветото Ти име, но азъ искамъ всеминутно да Те хвала и всеминутно да възпѣвамъ недосѣгаемата Твоя слава. Смили се надъ моето недостойнство, Господи, и благослови смиренното ми желание да служа искрено на светата Твоя правда. Нека ти да просвѣти всички сърдца, тъй че всички ние, грѣшници и недостойни за милостта Ти люде, да се обърнемъ къмъ едно истинско познание на свититѣ твои истини. Дай смирение на душата ми, Всеблагий Създателю, вслушай се въ гласа на моленията ми, дарувай ми спасение и помилвай ме.

Избави ме отъ всѣко зло, Боже; отъ всѣко насилие, отъ всѣка неправда и отъ всѣко недостойно за истинското прославение името Ти, дѣло. Тамъ дѣто има неправда и злоупотреба съ свититѣ Твои истини, тамъ Твоего благословение не прониква, Всеблагий Господи. Недостоенъ съмъ за Твоята милость, Господи, но просвѣти ума ми и сърцето ми съ силата на свития Твой Духъ и езикътъ ми ще възхвали Твоята правда. Дарувай ми спасение душевно, Изкупителю Христе, прости ми съгрѣшенията и помилвай ме.

Нима моитѣ уста, които сж навикнали да произнасятъ само грѣшни недостойни за неизмѣримото Твое величие думи, Всеблагий Господи, ще се осмѣлятъ да прославятъ Великолѣпието на Твоего име, което и силитѣ небесни не сж въ състояние достойно да възхвалятъ? Нима слабятъ мой гласъ ще достигне до онова неизмѣримо Величие, при подножието на което се въздига лъчезарниятъ Твой Прѣстолъ? Но Ти си неизказано Милосърдъ, Всеблагий Създателю, и Твоего челолюбие къмъ мене е безгранично: дарувай ми сила и бодрость за достойно прославение Прѣсветото Ти име

и азъ ще възвѣстя Твоята хвала. Вижъ смирението ми, Боже, спаси ме и помилвай ме.

Какви жертви, колкото и да сж тѣ голѣми, биха били въ състояние да отговорятъ на безкрайнитѣ милости, съ които Ти Си ме обсипалъ? Твоего Милосърдие, Прѣмъдрий Създателю, Твоята неизрѣчена слава и величие се не нуждаятъ отъ никакви жертвоиношения. Бѣди милостивъ къмъ мене, Господи Исусе, просвѣти ума ми и сърцето ми, щото да мога достойно да Ти поднасямъ благодарностъ за безбройнитѣ Ти къмъ мене милости. Спаси ме, Господи, отъ грѣхъ и помилвай ме.

Истинската жертва, достойна за твоего челолюбие, е съкрушения духъ на грѣшника, който сърдечно се кае за грѣховетѣ си. Твоего милосърдие е неизказано, Всеблагий Господи, и то ще помилва и мене, то ще чуе гласа на съкрушеното и смирено сърдце и нѣма да го унижи. Чуй гласътъ на моленията ми, Боже, спаси ме и помилвай ме.

Твоего свято благоволение къмъ недостойнството ми, възправя и освѣтява въ душата ми възвишението на единъ новъ Сионъ, надъ който се носи Божествената Твоя слава, — неизмѣримо високо, за да може да я постигне моятъ слабъ умъ. Нека въ сърцето ми да се въздигнатъ свещенитѣ стѣни на Иерусалимъ, които да го запазятъ отъ отровнитѣ стрѣли на грѣховността — врагъ на моето спасение. Бѣди милостивъ къмъ мене, Спасителю Христе, спаси ме и помилвай ме.

Благослови желанието ми, Всеблагий Господи, вѣчно да служа на неизрѣчената Твоя слава и величие. Очисти сърцето ми отъ грѣхъ и обнови въ душата ми духъ правъ. Тогава ще ти бѣдатъ благоугодни жертви отъ правда и чисти дѣла, за едно истинско прославение Великолѣпието на Прѣсветото Ти име. Вижъ смирението ми, Боже, прости ми съгрѣшенията, създай въ мене чувства на истинска благодарностъ за безбройнитѣ милости, съ каквито всечасно ме обсипвашъ, смили се надъ мене, спаси ме и помилвай ме. Аминъ.

Свещ. Георги X. Боневъ.

Съврѣмената драма на свѣтѣта

Скажи мнѣ, Господи, путь въ онѣже пойду!

Прѣди двѣ хиляди години прѣдставителитѣ на еврейската книжническа правда и човѣшка гордость произнесли своята присѣда надъ Божествената Истина. Слѣдъ като осѣдили небесната Любовь на смъртъ тѣ взели върху своята фалшива свѣсть кръвта на Вѣликия праведникъ — Исуса. „Неговата кръвъ, извикали тѣ, нека бѣде върху насъ и нашитѣ дѣца“ и спокойно се отдалечили отъ крвавата голгота.

При кръста стояли мълчеливо ученицитѣ на Христа безсилни, съ сълзи на очи и слушали злобнитѣ присѣди въ тозъ свѣтъ. Слѣдъ възкрѣсението на Исуса, а главно слѣдъ съшествието на Св. Духъ, св. апостоли получили сила и трѣгнаха по свѣта да проповѣдватъ евангелието. На своето побѣдовосно знаме тѣ написали: нито смъртта, нито живота, нито ангелитѣ, нито началата, нито силитѣ, нито настоящето, нито

бъдещето, нито висотата, нито дълбината, нито друго което и да било творение може да ни отлъчи отъ Господа“. Благодарение на тази пламена вѣра християнството възродило човѣшкитѣ души, побѣдило свѣта и то не съ силата на знанието, съ силата на оржжието, а само съ една любовь. Съ появата на християнството въ свѣта се открилъ новъ актъ на всемирно историчната драма, положили се нови начала въ живота на човѣчеството и пулса на всемирната история забилъ съ непознатата до тогава жизненостъ. Новото миросъзерцание, внесено въ човѣчеството отъ християнството, дало свѣжа храна на ума и показало височайшитѣ идеали на човѣшката дѣйностъ. Подъ благотворното влияние на християнството като че ли се отворили подземнитѣ извори за оросяване изсъхналата почва — човѣшката история. Християнството, говори Мартенсенъ, е донесло първитѣ сѣмена на просвѣтата и звацнето и турило основа на истинска цивилизация. Християнството, споредъ Лероа Больо, е най-възвишената религия, която е създадала всичко онова, съ което се гордѣе новото врѣме. Такава е християнската страна, освѣтена отъ слънчевия блѣсъкъ на евангелието; но наредъ съ нея се намира мѣсто дѣто намѣрили приютъ апостолитѣ на безвѣрния свѣтъ. Както въ древностъ еврейтѣ отхвърлили Христа, тѣй и съврѣменитѣ безбожници отхвърлятъ небето и Бога. Вѣрата и безвѣрието — такъвъ е голѣмиятъ споръ на днешното врѣме, що се прѣдимно опира о въпроса, въ името на какво да се живѣе?

У нѣжниятъ руски поетъ Надсонъ намираме слѣдния мѣдъръ стихъ:

Живя, я жить хочу не въ праздномъ опьяненьи,
Боясь себя зачѣмъ пытливо спросить,

Но такъ, чтобъ въ каждомъ днѣ и часѣ и мгновеньи,

Таился — бѣ вѣчный смыслъ, дающій право жить“ . . . . .

Вѣчниятъ смисълъ, който дава право да се живѣе, е желаното на човѣшкия духъ. Неговото начало съпада съ първиятъ моментъ на пробуждането на мисълта. Щомъ се откажемъ отъ това желане, настѣпва смъртъ на божественото у човѣка, настѣпва великата драма въ човѣшката съвѣсть.

Съврѣменниятъ безбоженъ човѣкъ търси смисъла на живота не въ вѣчното, а въ врѣменото; той търси не небесно, а земно щастие. Идеалтъ на живота, говори единъ съврѣмененъ безбоженъ милителъ, е насладата. Щастieto може да се завоюва на земята чрѣзъ емпирическото познание, техниката, художественото и социално творчество. Идеалтъ, който е прѣдъ насъ, ни застава да работимъ, а този идеалъ който е надъ насъ спира нашата дѣйностъ. Човѣкъ самъ съ своя чуденъ мозъкъ и ловки ръцѣ може да си завоюва царство небесно на земята и никакви сили не се грижатъ за него.“ Ето днешното слово на безвѣрницитѣ, които зарадъ своето земно щастие отхвърлятъ небесата, Бога. Но погрѣшно ще бѣде да се помисли, че безвѣрието е плодъ на новитѣ врѣмена. Още въ най-древни врѣмена ние намираме учители, които проповѣдватъ противъ Бога и противъ безсмъртието на душата. Разликата само въ туй се заключава, че безбожието най-интензивно се появи въ ново врѣме. Философъ Епикуръ (347 — 270 год. до Хр.) проповѣдвалъ на ученицитѣ си, че нѣма

Богъ и безсмъртие, и, че цѣлтъ на човѣкъ е тѣлесната и душевна наслада въ този свѣтъ. Въ начало, говори Епикуръ, човѣшката мисълъ по незнание причинитѣ на явленията влагала тѣзи причини въ самитѣ явления; въ всичко около себе си човѣкъ внасялъ своята разумна сила. Съ течение на врѣмето онѣзи прѣдмети, които той надарилъ съ разумностъ, ставали за него богове. Религията, която била негово създаване, почнала да го плаши съ всемогществото и вездѣприсѣтствието на боговетѣ. За да бъдемъ щастливи, трѣбва да прѣстанемъ да вѣрваме въ боговетѣ, провиква се Епикуръ. Ако има, говори единъ ученикъ на Епикура, начало, което управлява течението на звѣздитѣ и годишнитѣ врѣмена, което поддържа реда и правилнитѣ явления на нѣщата, което не оставя безъ внимание нито земята, нито моретата, което пази живота и интереса на хората, помислете съ какви грижи е обременено то! Ние благодаримъ на Епикура, че той ни избави отъ боговетѣ, завършва безбожниятъ ученикъ.

„Смъртъта, споредъ Епикура, не е нищо друго освѣнъ разлагане на атомитѣ. Думата е материална, умира и изчезва. Отъ този свѣтъ нѣма какво да очакваме, защото такъвъ не съществува.“ Къмъ атеизма на Епикура съ право могатъ се отнесе думитѣ на философъ Спиноза: „плътскиятъ човѣкъ, говори Спиноза, не може да разбере божественото благо, защото той има оскѣдни познания за Бога. Плътскиятъ човѣкъ не намира въ висшето благо нищо, което да може да се бараде, и пие, затова и отрича неговото съществуване. Човѣкътъ на плътта, завършва Спиноза, не може да разбере божественото благо, защото то се състои въ размишляването и душевна чистота, а тѣзи качества той ги не притежава.“

Новото врѣме се гордѣе съ многото безвѣрници, но ние ще се спрѣмъ върху учението само на двама отъ тѣхъ.

Файрбархъ (1804 — 1872 г.) служи за посредникъ между Хегела и Маркса. Когато прѣкратилъ занятията си въ университета, той написалъ на баща си слѣдното интересно писмо. „Моятъ духъ, пише Ф., не се намира вече въ прѣдѣлитѣ на св. земя, моето чувство — въ далечния свѣтъ; моята жѣдна и властолюбива душа иска всичко да погълне въ себе си; моето желание нѣма никакви граници, азъ искамъ да прѣгърна природата, прѣдъ дълбината на която трѣпери теологията, да прѣгърна човѣка, но цѣлия човѣкъ, който не състави обектътъ за теолога, или анатома, а само за философа.“ По нататкъ той говори: „Богъ бѣше моята първа мисълъ, разумътъ — втора, човѣкътъ — третя и послѣдня“. Религията е мечта на човѣшкия духъ, която е разрушена за сега отъ разума и науката. Християнството е изчезнало не само изъ сферата на мисълта, но изъ самия животъ на човѣчеството, то е ставало idee fixe която явно противорѣчи на нашитѣ жизнени потребности.

Послѣдното слово на безвѣрието каза нещастниятъ болникъ по духъ и тѣло, нѣмскиятъ професоръ Ницше. За да се направи човѣчеството на новъ пътъ, нужно е, говори Ницше, да се откажемъ отъ всички фикции, отъ всички цѣнности, подъ ярема на които човѣчеството се намира; нужно е да се откажемъ отъ Бога, защото за него нѣма мѣсто въ новия строй на живота: когато

човѣкъ развие въ себе си волята къмъ власть той не може понесе съперничеството на Бога. Ако Богъ съществува, какъ ще се помиря съ мисълта че азъ не съмъ Богъ? Трѣбва слѣдъ това да се откажемъ отъ мисълта за небото, за безсмъртието и задгробния животъ, защото човѣкъ като мисли за тѣхъ, забравя своитѣ земни длъжности. Трѣбва слѣдъ туй да унищожимъ въ себе си състраданието къмъ човѣшкото нещастие, каквито и мъки да ни струва това. Човѣчеството трѣбва да се стреми къмъ изработване висшъ човѣшки типъ. Така ще се появи свѣрхчовѣка. Свѣрхчовѣкътъ е създателъ на всички цѣности. За него не съществува ни добро, ни зло, ни истина, ни заблуда: добро е онова, което той прави и истина онова, което той мисли. Висшій принципъ за него се явява формулата на убийцитѣ: „всичко е позволено“. Свѣрхчовѣкътъ е жестокъ, присвоява чуждото, граби слабитѣ, отмъщава. Да виждашъ страдание, говори Ницше, е приятно, но ти да го причинишъ е още по-приятно. Не поддържай слабото да живѣе, а дѣйствувай по-скоро да се унищожи. . . . .

Цѣломъдрието е абсурдъ. За това ти казвамъ:

„Обичай и се не срамувай отъ безумнитѣ наслаждения.

Открито говори, че се молишъ на злато,

И чудния ароматъ на свирѣнитѣ прѣстѣпления,

Вдѣхвай въ себе до дѣто блаженството не е отишло“

Тѣй завършва Ницше своята атеистична пѣсенъ

Но що е атеизмътъ? — Той не е необходимост на мисълта, а дѣло на развратеното сърдце и лошата воля. Никой, говори Беконъ, не отрича битието на Бога, освѣнитъ онзи, комуто е полезно да нѣма Богъ. Въ когото нѣма, говори философъ Паскаль, нравствено разположение къмъ вѣрата въ Бога, товъ ще отрича най-очевиднитѣ прояви на Божията сила, ще има очи и нѣма да вижда, ще има уши и нѣма да чува. Мене ме всичко довежда до убѣждението, говори милителъ Гладстонъ, че главната причина, която е съдѣйствувала за увеличаването на отрицателнитѣ учения въ наше врѣме, — не е интелектуална, а нравствена, и че нея трѣбва да търсимъ въ пуболадаванието на материалното и чувственото надъ свѣрхчувственото и духовното. Съзрепаването на Бога е достъпно на чиститѣ души. Малцина виждатъ Бога, говори Иустинъ философъ, и то само онѣзъ, които сж живѣли праведно и сж станали чисти чрѣзъ справедливостта и добродѣтелта. Богъ се вижда, говори св. Теофилъ Антиохийски, отъ онѣзъ, които сж способни да го видятъ, у които сж открити душевнитѣ очи. Всички иматъ очи, но у нѣкой тѣ сж покрити съ мракъ и не виждатъ слънчевата свѣтлина. Човѣкъ трѣбва да държи душата си като чисто огледало. Когато на огледалото има прахъ, не може да се огледваме прѣзъ него: тѣй и човѣкъ, когато е грѣшенъ не може да съзерцава Бога.

Когато човѣкъ е обзетъ отъ една идея, па била тя и лъжлива, той ѝ служи безпрѣкословно идаж е готовъ да се жертвува за нея. Това е момента на опияненето. Но настъпва трѣзвения часъ. Съвѣстътъ, освободена отъ оковитѣ на страститѣ, пита за смисълта на живота. И като не намира отговоръ, начева се душевната драма на съвѣстътъ, която се свършва или съ лу-

достъта или съ самоубийството. Правъ е билъ пр. Иеремия, като казалъ прѣди нѣколко хиляди години: „ще те накаже твоето отстѣпление“.

Закоренѣли безбожници, въ моменти на пробуждане, сж изказвали цѣнни мисли за невъзможността да се живѣе безъ Богъ и безсмъртие. Волтеръ, който не вѣрвалъ на чудесата, намира за нужно съществуването на Бога. Русо, който отричалъ свѣрхестествеността, говори: „сине мой, запази душата си въ онова състояние, което ти позволява да желаешъ да има Богъ и ти никога нѣма да се съмнѣвашъ въ Неговото съществуване.“

Всичко това доказва, че съдбата на човѣка тукъ долу на земята е тѣсно свързана съ религията. Нито историята, нито философията или други науки иматъ овазъ общностъ и цѣлостъ на прѣдставлението, каквито има религията. Поради тази причина, религията е толкова скъпа на човѣка и поради сжщата причина цѣтътъ на отрицанието е билъ цѣтътъ на великото страдание. Ницше искаше унищожението на Бога и безсмъртието, но безъ Бога той дошелъ въ ужасъ. Азъ додохъ при васъ, говори Ницше, хора на настоящето. „Азъ ви погледнахъ съ добритѣ си очи. . . Но менъ ми стана мъчно и азъ се размѣхъ. Никога не бѣхъ виждалъ таква цапаниа. Нацапани съ бои вие станахте окръжени отъ огледала, които ви прѣдставяха фалшиво за красиви“. Но ето още по-отчаенъ викъ на безвѣрника. „О, вие образци и видѣния на моята младостъ! — вика Ницше отъ името на Заротусира. О, мгновения на любовта, божествени мълновения! Какъ бързо вие умрѣхте за мене! Отъ васъ, макаръ умрѣли за мене, все още слиза, надъ менъ сладкото благоухание, което облекчава моето сърдце! Азъ съмъ още наследникъ на вашата любов.“ А какъвъ трагизмъ, каква мъка се чува отъ думитѣ на лудия, който търчи посрѣдъ бѣлъ день, съ фенеръ въ ръка, плачейки за изгубения Богъ? „Гдѣ е Богъ? — вика лудия; азъ ще ви кажа гдѣ е: вие го убихме, вие и азъ! Ний сме негови убийци. Но какъ извършихме това? Какъ можахме да изпиемъ морето? Какъ разкъсахме веригата, която съединѣваше земята съ нейното слънце? Къдѣ отиваме ние сега? Къдѣ се движимъ? Не е ли далечъ отъ всички насъ слънцето? Не падаме ли постоянно въ бездната? Не блуждаемъ ли въ безконечно нищо? Не диша ли върху насъ безпрѣдѣлната пустота? Нима не стана по-студено? Нима не се приближи нощта? Богъ умрѣ и ние Го убихме, убийци надъ убийцитѣ. Въ какво ще намѣримъ утѣха? Каквото бѣше въ свѣта до сега най-свято и могѣществено, падна отъ нашия ножъ. Кой ще омие отъ насъ тази кръвъ?“

Който знае философската трагедия на Ницше, ще разбере, какъвъ ужасъ вѣе отъ неговитѣ думи. . . Отъ тѣхъ вѣе гробна студенина и отчаяние. . . Тази бурна, но въ своята страстностъ послѣдотателна душа, казала истината за цѣлото безбожно човѣчество. — (Слѣдва)

Хр. В. Върговъ.

Изъ допискитѣ ни.

Единъ пѣтникъ, благочестивъ християнинъ се случилъ на 20 юли т. г. въ селото Бѣлопопци, Софийска околия; понеже тоя день, Св. Илия, билъ храмови празникъ на църквата, въ селото имало много богомолци, не само отъ сѣщото село, нѣ и отъ околнитѣ села, дошли на съборъ.

Св. Служба извършили трима свещеници, а именно: свещ. Иванъ Николовъ отъ Макоцево, свещ. Иванъ Стояновъ, отъ Гайтаново, и Бѣлопопския свещеникъ.

На причастена свещ. Иванъ Стояновъ прочелъ една проповѣдъ прѣдметъ на която било: значението на Храма въ древно и сегашне врѣме и защо трѣбва да му отдаваме почитание.

Проповѣдта била тѣй хубаво казана, щото не само присѣтствующия софиянецъ — пѣтникъ, нѣ и всичкитѣ богомолци сѣ слушали съ най-голѣмо благоговѣние и внимание.

Пѣтникътъ казва, че подобни рѣчи сѣ похвала за всѣки свещеникъ, защото, ако чрѣзъ такива кратки, вразумителни и на простъ понятеи на слушателитѣ богомолци езикъ се рѣзправѣше на християнитѣ за значението на Храма, на иконитѣ, на обрядитѣ и на други части отъ отдѣлнитѣ цѣлостни — безъ друго щѣше населението да посѣщава Църква съ много по-голѣмъ интересъ и щѣше да бѣде повече духовно просвѣтено.

Думи прави.

На края на писмото пѣтникътъ бѣлѣжи нѣкоя неприятна за двама учители, отъ които единия е семинаристъ, нѣща; Така той казва, че, додѣто свещ. Иванъ Стояновъ е чель своята проповѣдъ, тѣ при вѣнкашнитѣ врата съ насмѣшка и гласно, за да ги чуятъ околнитѣ до тѣхъ богомолци, правили бѣлѣжки, компромитирающи оратора свещеникъ. Той казва: Менъ направи неприятно впечатление тая обноска. Не насмѣшки и критики заслужаваше свещеника въ тоя моментъ, а пълнѣйше внимание. Ако имаше нѣщо за забѣлѣзване, тѣ можеха, па и трѣбваше, тая бѣлѣжка да направятъ послѣ, съ единъ благъ и приятелски начинъ. Не е прилично да се излага прѣдъ богомолцитѣ единъ свещеникъ, и то отъ людие, които утрѣ сами ще бѣдѣтъ свещеници. За мене, нѣмаше въ рѣчта на свещеника нищо за смѣхъ; толкова знае, толкова поучава; който може и знае по-вече, не трѣбва да се смѣе, а да отиде на амвона и да покаже своето знание и прѣвзходство.“

Белетристика.

Фабиола или стареврѣмекитѣ християни.

(Продължение отъ бр. 38).

III.

Момитѣ влѣзли въ стаята, гдѣто била сложена трапезата. Много гости вече били надошли, и всички били богато облѣчени. Само двама души били облѣчени просто и се държели скромно: тѣ били християни. Но никой отъ присѣтствующитѣ освѣнъ Агнеса, не знаели за това. Единътъ отъ тѣхъ билъ Торкватъ, още твърдѣ младъ; другиятъ по старѣ отъ него билъ Севастианъ.

Севастианъ билъ богатъ и любимецъ на императора. Тукъ билъ и Фулвий, за когото казвала Фабиола. Той ималъ красиво лице, но зло и неприятно. Той се занимавалъ съ това, че правѣлъ доноси противъ християнитѣ, и когато ги убивали, получвалъ за награда имотитѣ имъ.

На трапезата гоститѣ заговорили за новата голѣма постройка въ Римъ.

— Тази постройка нѣма да се свърши скоро, казалъ Фулвий. Азъ чухъ, че искали да докаратъ всичкитѣ християни отъ рудницитѣ и тѣмницитѣ да работятъ на нея.

— Отдавна трѣбваше да се доведатъ, отъ колкото да ги хранятъ даромъ въ тѣмницитѣ — казалъ единъ отъ гоститѣ. До като да ги раскъсатъ звѣроветѣ, нека да работятъ, сѣ ще има полза.

— Защо каратъ на тѣзи работи християнитѣ, а не другитѣ прѣстѣпници? — запигала Фабиола.

Фулвий се усмихналъ.

— За това, защото християнитѣ по-добрѣ работятъ. Надъ главитѣ имъ не трѣбва да стоишъ съ тояга, не враждуватъ помежду си, като другитѣ прѣстѣпници, и никога не се оплакватъ, когато ги биятъ и обиждатъ.

— Чудно нѣщо! Отъ гдѣ се зема у тѣхъ това търпѣние! — извикала Фабиола.

При тези думи Агнеса се спогледала съ Севастиана и си турила прѣста на устата. Той разбралъ, че тя го съвѣтва да не влѣзва въ разговоръ. Той се стѣрѣлъ и си навелъ главата. Но Фулвий забѣлѣжилъ това и попиталъ Севастиана:

— Азъ чухъ, че всички младежи много обичатъ да гледатъ кървавитѣ боеве? Ти, навѣрно, сѣщо тѣй ги чакашъ съ радость?

— Не, азъ не обичамъ тѣзи забавления — отговорилъ Севастианъ. Нѣма нищо приятно да гледашъ, какъ звѣръ разкъсва човѣка.

Фулвий поглѣдналъ на Севастиана.

— Жално. Ще се каже, че ти нѣма да отидешъ на празника?

— Ако и да отида ще бѣда на страната на нещастнитѣ християне, а не на страната на онѣзи, които заедно съ звѣроветѣ се наслаждаватъ отъ страданието имъ.

— Славно рѣчено, Севастиане — казала Фабиола, ти винаги хубаво говоришъ.

Фулвий млъкналъ и разглеждалъ гоститѣ.

— Та защо да се жалятъ християнитѣ? казалъ единъ отъ гоститѣ. Тѣ и тѣй не ни обичатъ; да имаха власть, тѣ биха ни искали всички.

— Малко ли зло сѣ ни направили! кой запали Римъ? — се тѣ! наченалъ да вика другъ.

Торкватъ приплѣднѣлъ отъ тѣзи думи, ско чилъ свилъ ямруци, но се опомнилъ и седналъ.

Фулвий забѣлѣжилъ това и забѣлѣжилъ още, че Торкватъ пилъ много вино. Той му налѣлъ още една чаша и нарочно, безъ да го гледа, казалъ му:

— Християнитѣ вършатъ още по лоши работи. Тѣ убиватъ дѣцата ни и пиятъ кръвта имъ.

Торкватъ не се стѣрѣлъ. Той скочилъ отъ мѣсто то си и извикалъ:

Лъжешъ! Това не е истина!

— А ти отъ гдѣ знаешъ, че това не е истина? попиталъ Фулвий.

— И азъ съмъ християнинъ та зная това! Да!

Правете съ мене, каквото искате, азъ за всичко съмъ готовъ! — гръмко казалъ Торкватъ.

Всички гости се смаяли, млъкнали, зели да гледатъ на Торквата; и Фулвий го гледа и се радва, „Нѣма да избѣгнешъ, си мисли той, сега отъ рѣцѣтъ ми; а мене такъвъ ми и трѣбва. Ти си лошъ християнинъ, щомъ въ пиянството си викашъ, че си готовъ на всичко за вѣрата си.“

Гоститѣ се изплашили, да не би нѣкой да донесе противъ тѣхъ, че се запознаватъ съ християнинъ, и наченали да се разотиватъ по домоветѣ си. И Фулвий излѣзълъ и трѣгналъ слѣдъ Торквата. Той го настигналъ по пътя и го поканилъ у себе си.

Торкватъ пилъ и у Фулвий и съвсѣмъ се напилъ. Фулвий узналъ, че у Торквата имало чужди пари за покупка, и като зналъ, че Торкватъ ималъ страсть къмъ комаръ, Фулвий сега пакъ го придумалъ, пиянъ, да играятъ на карти, и го изигралъ до пара, а постѣ наченалъ да го дразни: „Е, какъвъ християнинъ си ти слѣдъ това! пиешъ вино, играешъ на комаръ, чужди пари прахосвашъ. Какво ще кажатъ християнитѣ за това?“

Торкватъ пламналъ и сърдито отговорилъ:

— А тебе какво ти е? Остави ме!

— А таквось, че ти сега си въ рѣцѣтъ ми. Азъ ти изиграхъ паритѣ и зная твоята тайна. Доста е само да кажа, и ти ще пропаднешъ. А пъкъ сега погледни на себе си: ти си пиянъ, политашъ, — готовъ ли си въ такъвъ видъ да отидешъ на площада и да се признаешъ, че ти си християнинъ? Можешъ ли ти сега да се върнешъ при християнитѣ, на които ти измѣни?

Торкватъ отъ очаяние се трѣсналъ на стола и тежко запѣскалъ.

Фулвий седналъ до него и съ вкрадчивъ гласъ заприказвалъ:

— Послушай ме, Торквате, и ти ще бждешь спасень. Ти ще имашъ богата квартира, хубава храна, пари, съ една дума, отъ нищо нѣма да се нуждаешъ; само съ едно условие: да отидешъ утрѣ при твойтѣ християни, като нѣма да казвашъ, какво ти се е случило, а когато тѣ попитатъ за тѣхъ, ти трѣбва да имъ разкажешъ всичко, което знашъ.

— Какъ! да прѣдавамъ? това ще рече да измѣня, да стана прѣдатель — казалъ Торкватъ, като се запиналъ.

— Както щѣшъ казвай това. Избери си едно: или смъртъта, или това, което ти прѣдагамъ.

— Господа, извикалъ Торкватъ, като плачеше, — погубихъ си душата, но нѣма какво да се прави! Заповѣдай, каквото искашъ, само не ме изказвай.

Пиянството му минало, и той сега разбралъ, въ каква бѣда падналъ. Той се засрамилъ, и се озлобявалъ срѣщу Фулвия. Разкаиванието, страхътъ и ужасътъ на мъчителна смъртъ раздирали сърдцето му.

Торкватъ плакалъ, като дѣте. Фулвий си турилъ рѣката на рамото му и му казалъ спокойно:

— Стига! иди си сега у васъ, азъ ще те изпроводя. Торкватъ мълкомъ трѣгналъ подиръ мъчителя си.

Слѣдва.

ЦЪРКОВНА И ОБЩЕСТВЕНА ЛѢТОПИСЬ.

Вжтрѣшенъ отдѣлъ.

Премия на Църковенъ Вѣстникъ. Съ двешниятъ брой редакцията изпраща на всички свои абонати премята „Аталія“. Ние особено прѣпорѣчваме на абонатитѣ и читателитѣ си тая прѣкрасна по сюжетъ, изпълние и мисли книга на бѣлѣжиятъ френцуски писателъ Расина, още по-вече че тя е прѣведена отъ нашия извѣстенъ писателъ *Конст. Величковъ* на единъ лектъ, гладкъ и достъпенъ еенкъ. Ние вѣрваме, че всеки ще я прочете съ особена наслада и задоволство.

Посрѣщането на митрополита Максима въ Пловдивъ. На 1 мй того подиръ обѣдъ Негово Високопрѣосвещенство новозабранитъ пловдивски митрополитъ Г. Г. Максимъ е пристигналъ съ специалистъ тренъ отъ София въ Пловдивъ.

За посрѣщането на Негово Високопрѣосвещенство, пловдивското гр. общ. управление по рано издало специално извѣстие — програма, съ която се опрѣдѣлялъ редътъ по който трѣвало да стане посрѣщането и за което били поканиени да взематъ всички участае. На пловдивската гара Високопрѣосвещениятъ билъ причаканъ отъ духовенството, общинскитѣ съвѣтници, гражданскитѣ и военни власти, прѣседателитъ на дружествата въ града, ерменското и еврейско духовенства и мнозичество граждани и гражданки. Изъ станционата улица отъ двѣтъ страни били наредени ученицитѣ и ученичкитѣ отъ всичкитѣ училища въ града.

Кждѣ 4½ ч. пристигналъ тренътъ, съ който идѣлъ митрополитъ Максимъ. Щомъ се задалъ, пѣвческитѣ хоръ изпѣлъ: „Святъ, святъ, святъ... Благословенъ грядѣй во имя Господне.“ При спарането на трена, Н. Всебл. Протоиерей Ив. Коевъ отъ името на духовенството привѣтствувалъ съ една кратка рѣчь Н. В. Прѣосвещенство Г. Г. Максима, който дълбоко трогнатъ отъ доброто посрѣщане, благодарилъ съ нѣколко благи думи. Отъ гарата, придруженъ отъ всички посрѣщачи, Високопрѣосвещениятъ се отправилъ къмъ площада Князь Борисъ — Джумаята, дѣто го причаквало градското духовенство и всичкитѣ приходили отъ Епархията свещеници на брой около 100 души, облечени въ черковно отдѣвание. Изъ пхти отъ гарата до площада ученицитѣ и ученичкитѣ хвърлили въ файтона на посрѣщания новъ ириархъ цвѣти. Отъ тамъ, облеченъ въ архиерейска мантия, той се отправилъ за катедралната църква „св. Богородица.“

Прѣди да влѣзе въ храма, той се спрѣлъ при гробоветѣ на приспомянатитѣ бивши пловдивски архиереи Паларета и Натанаила, поклонилъ се на св. имъ оставки и произнесълъ заупокойни ектения.

Слѣдъ приличната Богу молитва, Н. В. Прѣподобие Архимандритъ Софроний прочелъ отъ амвона Синодалното послание. Веднага слѣдъ това Негово Високопрѣосвещенство произнесълъ тѣй да се каже, своята встъпна рѣчь. Въ нея той поканилъ духовенството да му съдѣйствува въ трудната мисия и заедно да работатъ за изпълнението на възложенитѣ имъ християнски и църковни обязанности; поканилъ къмъ християнска и народополезна дѣйность нашата войска, нашето учителство и изобщо всичкитѣ съсловия, на които той отъ сега ще бжде духовенъ ръководителъ. Той имъ общалъ всичко и ги помолилъ само за тѣхната любовь.

Слѣдъ отпуска, процесията се отправила къмъ новия митрополитски домъ. Прѣди да влѣзе въ митрополитията Високопрѣосвещениятъ, по покана на настоятелството на църквата св. „Царъ Борисъ“, се отбилъ въ сѣщата църква и тукъ отново произнесълъ една кратка и сърдечна рѣчь. Като споменалъ за дивнитѣ подвизи на Паисия, Паларета и Натанаила, той съ радостъ констатиралъ, че тѣхниятъ духъ обитава и сега въ православното паство на Пловдив. епархия. Въ 7 ч. В. Пр. се оттеглилъ въ помѣщенieto си, гдѣто билъ до късно посѣщаванъ отъ духовенството, гражданскитѣ и военни власти.

Комисията по прѣвежданieto на священото писание, която бѣ прѣустановила заседанията си прѣзъ лѣтнитѣ ваканционни мѣсеци, отново е започнала работата си. Сега тя се занимава главно съ по-скорошното привършване прѣвода на Св. книги на Новия Завѣтъ.

Въкъшенъ отдѣлъ.

Положението на православнитѣ въ Босна и Херцеговина.

Не единъ пѣтъ сме писали тукъ, на тия страници, че положението на православнитѣ сѣрби въ Босна и Херцеговина е не особено розово, и че туй положение се влошава отъ година на година все по-вече. Въвъ отъ това, че на католичката пропаганда тамъ се правятъ отъ страна властѣта извѣстни улеснения, и даже на прѣстѣжнитѣ пропагандични дѣяния на католицитѣ правителството съвѣтъ не обръща внимание, но туй австрийско правителство прави всевъзможни прѣчки на сѣрбитѣ въ чистия имъ националенъ и православенъ животъ. Австрийското правителство въ Босна и Херцеговина употрѣбѣя всевъзможни машини за да сломи всички енергични и убѣждени прѣповѣдници на сѣрбската национална идея и на родното на боснийцитѣ православие. Тѣй напримѣръ, това правителство не зачита и най-обикновената свобода на печата. Въ Сараево се издава вѣстникътъ „Српска реч“, който се печати съ кирилица и служи като органъ на боснийскитѣ православни сѣрби. Въ разстояние на половинъ година отъ вѣстника сѣ изгѣли 100 нумера, отъ които боснийската цензура е зачерпала 7713 реда, т. е. по 77 реда на день. Може читателтъ да си прѣдстави, че по такъвъ начинъ „Српска реч“ е излизала въ голѣмата си частъ почти празна, а съ това боснийцитѣ сѣ губѣли най-доброто си религиозно и национално четиво. Австрийската цензура въ много и особено въ такива случаи не се отдалечава твърдѣ отъ турската Освѣтъ това зачерпване на вѣстника, главниятъ му редакторъ въ разстояние на тия шестъ мѣсеца е билъ привлеченъ къмъ отговорностъ цѣли 22 пѣти и то по изключителното искане на правителствени чиновници.

Не по-добрѣ стои работата на боснийцитѣ и що се касае училищата имъ. Извѣстно е, че въ училищно отношение тѣ иматъ ужъ нѣкаква „автономия“: училищата, (особено основнитѣ) се управляватъ отъ особно настоятелство, издържатъ се отъ чисто народни пари и пр. Ала и при тая привидна свобода австрийското правителство прави-струва до като днесъ de facto боснийскитѣ училища най-малко служатъ на истинскитѣ интереси и нужди на православното сѣрбско боснийско население. Въ сѣрбнитѣ училища се употрѣбятъ учебници, печатани съ латински букви и издавани въ хърватско. Въ боснийскитѣ сѣрбски училища съвѣтъ не се допускатъ учебници, напечатани съ кирилица и издадени въ Сѣрбия. За основнитѣ училища въ Босна и Херцеговина тамошното правителство е приготвило специални боснийски учебници, напечатани сѣщо съ латински букви.

И изобщо, австрийското правителство при всѣки удобенъ моментъ, при всѣка проява на частния и общественъ животъ на боснийцитѣ не пропуска случая да направи тѣй работитѣ, што въ края на крайщата да се подсили австрийската католичка и анти-славянска политика, а съ туй да се подави самородното религиозно-национално съзнание на православнитѣ боснийци и херцеговинци. Естествено е, че въ тая си недостойна работа на проста „уредителка“ на Босна и Херцеговина, първо мѣ си служи съ чиновничеството. Ала то, правителството, въ послѣдне врѣме не е оставило безъ „внимание“ даже и православната църква, религиозния животъ на боснийцитѣ. Днесъ, безъ да не покажатъ своята „добра“ лоялностъ и привѣрзаностъ къмъ правителството, не се назначаватъ на църковна служба служителитѣ църковни, начиная отъ свещеника и свършвайки даже съ епископа. Скоро ще бѣде и de jure, когато боснийскитѣ епископи и митрополитѣ, ще се назначаватъ просто и на право отъ централната австрийска властъ, отъ католическия апостолически австрийски императоръ. Наистина днесъ юридически епископитѣ се назначаватъ ужъ отъ вселенския патриархъ по прѣдложението и съгласието на австрийското правителство, но de facto започнаха да се назначаватъ на епископскитѣ катедри хора, които иска и одобрява австрийското правителство.

Тая система се продължава и за викарнитѣ епископи или архимандрити; не по-малко и за епархийскитѣ свѣтници. А што въ управляющата властъ на боснийския православенъ религиозенъ животъ попадае въ рѣцѣ на австрийското правителство, може вече отчасти да се сѣди и за твърдостѣта на нисшето духовенство.

Въ духовнитѣ школи, въ семинарията и изобщо законоучителитѣ въ сѣрбнитѣ училища се назначаватъ, разбира се, пакъ по усмотрѣние и воля на правителството.

Не е нужно, струва ни се, да говоримъ за другитѣ страни отъ живота на боснийскитѣ православни сѣрби, вѣдѣто австрийското католичко и антиславянско правителство е успѣло здраво да тури прѣстъ, или поне, ако тоя животъ не може да използва за свои цѣли, то да не допуска той да се развива връзь основа на исконнитѣ начала на сѣрбския животъ. Защото, сигурно читателитѣ ни вече ще сѣ чели напр. за оная економическа съспиня, до която сѣ дошли боснийцитѣ отъ като сѣ дошли подъ свѣтлата егида на австрийцитѣ. И тая нарочно въвъждана бѣднотия между боснийското сѣрбско население има единичната цѣль да може да направи отъ туй население пригодно, лесно подаваще се, тѣсто, отъ което могатъ да се правятъ каквито се щѣ австрийски напишташки или нѣмски фигури.

Извѣстно е сѣщо на цѣль свѣтъ онуй очевидно протежиране на католическата пропаганда въ явенъ ущѣрбъ на православнитѣ сѣрби: въ Босния, напримѣръ, офицеринъ-сѣрбинъ може да авасира, както другитѣ поне австрийски офицери, само ако не е православенъ. Шомъ остава твърдѣ въ православнието, той обикновено вѣчно кисне въ долнитѣ офицерски чинове и въ мръснитѣ провинциални градчета. Извѣстни сѣ сѣщо онаи прѣмо луди прозелетически набѣги на досегашния католички архиепископъ въ Босния, монсиньора Щадлера. Пропагандата е била водена отъ тоя католички прелатъ тѣй демонстративно, тѣй несвѣтливо и даже насилствено, че често противъ него сѣ се подигали въ мнѣзничество не само „христианитѣ“ — православни боснийци, но и мохамеданитѣ сѣрби. И при все това, австрийското правителство е мижало прѣдъ незаконитѣ пропагандаторски дѣяния на Щадлера и подчиненитѣ му. Нѣщо по-вече: правителството на пукъ на негодуванята на боснийцитѣ е поддържало и насърчавало Щадлера и цѣлата негова пропагандическа колония. Тѣй диктува висшата виенска политика, тѣй желаетъ императорътъ, тѣй се изпълнява долъ въ „щастливата“ и вече 30 години „освободена“ отъ турския яремъ Босния и Херцеговина.

До туй отгорѣ, боснийцитѣ постоянно съ трепетъ очакватъ дождаването на она моментъ, кога тѣ окончателно ще бѣдатъ присѣдинени къмъ „спасителката“ Австрия. Тая година австрийцитѣ и шовинистично мислящитѣ хървати бѣха дигнали тоя шумъ на присѣдинение. Тѣ се възползуваха отъ ижтуването на австрийския императоръ Франца Иосифа по Босния, за да прогуматъ свѣта, че е врѣме вече Босния и Херцеговина да се присѣдини окончателно къмъ Австрия, защото не само това Австрия е вече „заслужила“, защото не само, че туй присѣдинение удовлетворявало едно справедливо историческо требование на хърватитѣ, но и ужъ защото и самитѣ боснийци и херцеговинци желаяли това. Разбира се, австрийцитѣ въ случая си оставиха само при добротѣжелание (и de jure, окончателно да бѣдатъ присѣдинени двѣтѣ окупирани провинции къмъ Австрия), и че шовинистичнитѣ хървати само спомогнаха съ несправедливия си шумъ на централната австрийска политика: да се смразяватъ и дѣлатъ сѣрби и хървати. Ала противъ туй нескромно твърдение, че присѣдинението се искало ужъ и отъ самитѣ боснийци, — боснийцитѣ протестираха. Боснийцитѣ протестираха противъ флангрантното изопачаване на желанията и стремленията имъ, защото можаха да си прѣдставятъ отъ сегашното свое положение (подъ протектората на Австрия), какво ще бѣде то за въ бѣдеще.

Днесъ боснийцитѣ, боснийскитѣ народъ, открито говори, че въ турско врѣме не било тѣй злѣ. „Тогавъ поне убиваха — и се свършваше“, казваше ни единъ босниець-студентъ. „А сега, обѣднѣватъ народа, деморализиратъ го — и послѣ вършатъ съ него, що искатъ“. Османското убийство е много по-леко, отколкото византийското, „културното“.

Това всички боснийци вече добрѣ съзнаватъ и захващатъ и тѣ културно да се организиратъ и по такъвъ начинъ да могатъ да противостоятъ на културното имъ поробване отъ страна на враждебната имъ по политива и въра Австрия. — D. Z. —